

آقای فوکویا در کلاس من

■ نرگس دهقانی

آموزگار پایه پنجم، دبستان دخترانه دوره دوم، ناحیه ۲

نرگس دهقانی
کارشناسی صنایع
از دانشگاه یزد دارد
و کارشناسی ارشد
خود را نیز از همان
دانشگاه گرفته

است. وی با سابقه پنج سال تدریس در پایه پنجم و دو سال فعالیت در سمت معاونت پرورشی، به مدت سه سال است که با مجتمع جوادالائمه (ع) همکاری می‌کند.

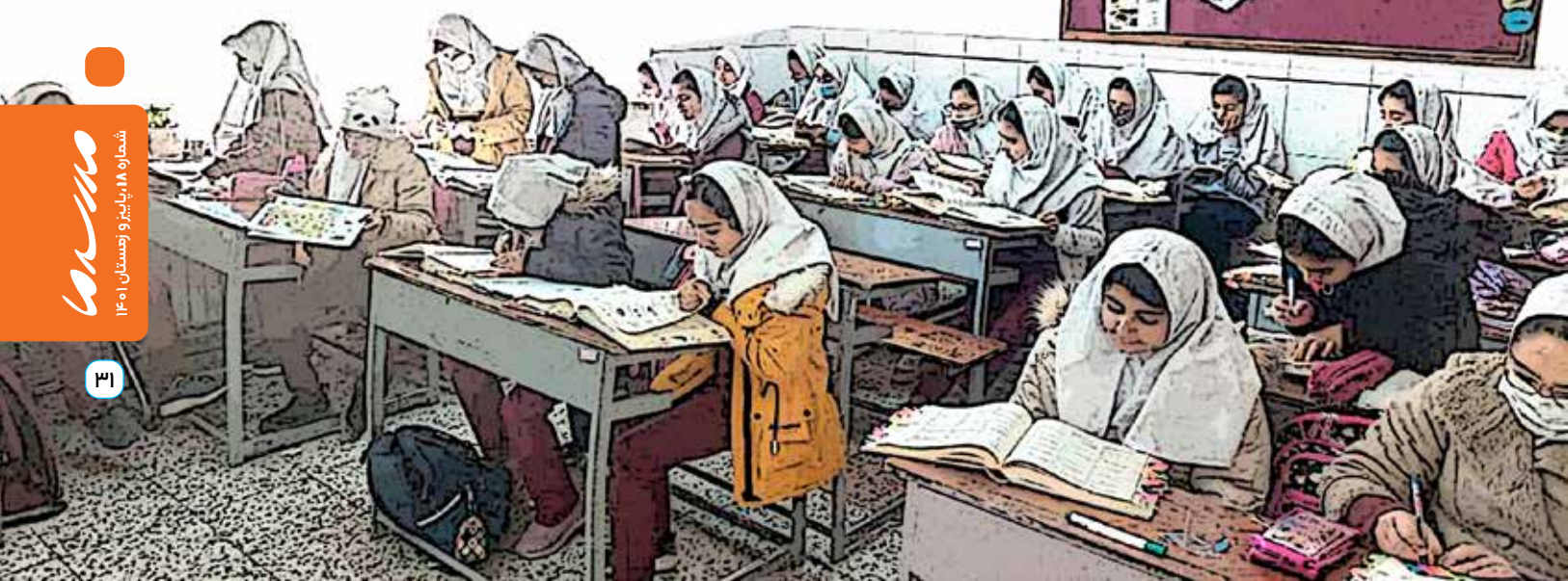
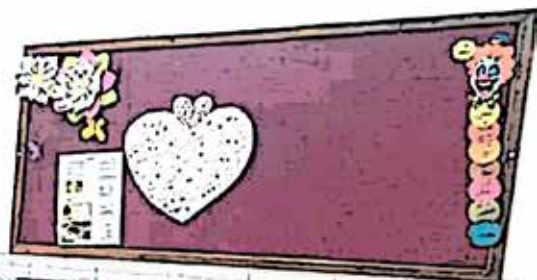
روز دوشنبه

معلم نقاشی نیامده بود و من هم می‌خواستم عقب ماندن دانش آموزان را در درس ریاضی جبران کنم؛ اما به نظر می‌رسید بچه‌ها ساعت آخر علاقه‌ای به یادگیری ندارند. حالشان خوب نبود و این حس خوبی به من نمی‌داد. تصمیم گرفتم کتاب قصه‌ای را به نام پسری که کلمه جمع می‌کرد برایشان بخوانم. این کتاب را قبلاً خوانده بودم.

موقع ورودم به کلاس متوجه حضور آقای گلدان‌ساز در مدرسه شدم. با اشتیاق به سمت ایشان رفتم و درخواست کردم که به کلاس من تشریف بیاورند. اندکی تأمل کردند و پرسیدند: «قرار است چه کاری انجام دهید؟» برایشان توضیح دادم که

قرار است قصه‌ای بگویم تا فضای کلاس تغییر کند و حس و حال بچه‌ها بهتر شود. ایشان پذیرفتند. وارد کلاس شدند و روی نیمکت آخر، کنار یکی از دانش آموزان نشستند. شروع به خواندن کردم: «جیمی پسری بود که کلمه جمع می‌کرد و...»
قصه را می‌خواندم و به آرامی صفحات را ورق می‌زدم، گاه مکث کوتاهی می‌کردم و تصویرهای کتاب را به بچه‌ها نشان می‌دادم. گاهی نیز جملات را سریع می‌خواندم و صدایم را پایین و بالا می‌بردم تا توجه آن‌ها جلب شود: «و جیمی کلماتش را به پرواز درآورد...»
کتاب تمام شد. رو به بچه‌ها کردم و گفتم: «حالا شما بگویید چه کلماتی را می‌شناسید. خوب یا بد، کوتاه یا بلند، کلماتی که از ترس‌ها، دوست داشتن‌ها، لمس کردن‌ها و... می‌گوید. بعد کلمات خود را بنویسید. ما هم قرار است کلمات خود را به پرواز درآوریم.»
سر و صدای بچه‌ها، کلاس را پر کرده بود. برای نوشتن کلمات هیجان داشتند.

- خانم، من می‌نویسم «ق ق» و آن را به پرواز درمی‌آورم.
- خانم، زربین.
- ذره‌بین یا زربین دخترم؟
- خانم، ترس‌های نابجا.
- درسته عزیزم، مثل تاریکی، هیولا.
زنگ مدرسه به صدا درآمد. به دانش آموزان گفتم: «عزیزان، این فعالیت شما برای فرداست. کلمات خود را بنویسید تا آن‌ها را به پرواز درآوریم.»
دانش آموزان یکی یکی کلاس را ترک می‌کردند. آقای گلدان‌ساز از روی نیمکت بلند شدند. صندلی را برداشتند و از من خواستند در مقابلشان بنشینم. شنیدن احساس رضایت از زبان ایشان و سپاس از این همه حال خوب که در بچه‌ها ایجاد شده بود، برایم بسیار ارزشمند بود. غرق در شادی و شغف شده بودم.
- می‌خواهم با من در اجرای طرحی همکاری داشته باشید. آیا تمایل دارید؟
بی‌درنگ پذیرفتم. در کنار ایشان بودن و از دانسته‌هایشان بهره‌مند شدن، موهبتی

بود که شاید به سادگی نصیب هرکسی نمی‌شد. در ادامه به من گفتند: «طرح مذکور این‌گونه است که برای دانش‌آموزان کتاب لغتی تهیه می‌کنیم؛ اما روند استفاده از لغت‌نامه اندکی متفاوت است که شرح خواهیم داد. توضیح آن برای والدین نیز باید طی جلسه‌ای توجیهی صورت پذیرد.»

روز شنبه

مقاله‌ای از طرف آقای گلدانساز به دستمان رسید با عنوان «رمز گذشتن از حصارها کلمه بود». قرار بود جلسه‌ای تشکیل شود و با حضور آموزگاران پایه پنجم درباره مقاله گفت‌وگویی صورت گیرد.

مقاله را خواندم. از جادوی آنچه آقای فوکویا در کار شگفت‌انگیزش با دانش‌آموزان ژاپنی انجام داده بود، مسحور شدم. چندین بار مقاله را خواندم تا از روند کار پروفیسور فوکویا آگاهی یابم و

اگر ابهامی در انجام کار وجود دارد، آن را در جلسه برطرف کنیم. احساسم این بود که قرار است از این به بعد، آقای فوکویا در کلاس من حضور داشته باشد و مرا در انجام کارم راهنمایی کند.

روز چهارشنبه

جلسه با حضور آقای گلدانساز برگزار شد. ایشان درباره حضورشان در کلاس من، نحوه کار و شکل‌گیری طرح صحبت کردند.

قرار است برای دانش‌آموزان لغت‌نامه‌ای تهیه شود و در کلاس به صورت مستمر مورد استفاده قرار بگیرد. دانش‌آموزان لغت‌هایی را که می‌دانند در آن پیدا می‌کنند. معنی آن را با دقت می‌خوانند و از برچسب‌هایی رنگی برای مشخص کردن آن کلمه به عنوان «کلمه‌ایی که فهمیده شده است» استفاده می‌کنند. روی برچسب‌ها نام کلمه و شماره کلمه (چندمین کلمه یافته‌شده) نوشته و روی صفحه موردنظر زده می‌شود. نحوه برچسب خوردن کلمات به‌گونه‌ای باید باشد که شماره‌ها پس از بستن لغت‌نامه از قسمت بیرونی کتاب دیده شود. آخرین شماره یافته‌شده در اول کتاب با مداد یادداشت می‌شود تا در جست‌وجوهای بعدی، بتوان اولین شماره جست‌وجو را مشخص کرد. لغت‌نامه‌ها در آخر هفته به دانش‌آموزان داده می‌شوند تا در صورت برخورد با هر کلمه جدید به آن مراجعه کنند و معنی آن را بیابند.

پس از رفع بعضی ابهامات و توضیح برخی موارد، جلسه به پایان رسید. قرار شد سی و یک لغت‌نامه با نام «مهتاب» تهیه شود و در جلسه‌ای با حضور والدین نحوه اجرا و کار با لغت‌نامه توضیح داده شود.

روز شنبه

جلسه توجیهی با حضور والدین برگزار شد. پس از عرض سلام و سپاس از حضور آن‌ها، توضیحاتی را درباره لغت‌نامه و نحوه کار با آن به والدین دادم و در ادامه، ذکر چند نکته را لازم دانستم:

«توجه بفرمایید! آنچه در این میان اهمیت دارد، آن است که دانش‌آموز دانسته‌های خود را در کتاب می‌یابد. معنی آن را می‌خواند و برچسب آن را می‌زند. پیدا کردن لغاتی که می‌داند، با تأکید بر معنی و خواندن مجدد آن، انگیزه او را برای یافتن کلمات جدید زیاد می‌کند. هنگام یافتن کلمات جدید با کلمات ناشناختی دیگری مواجه می‌شود که باید معنی آن‌ها را بیابد. همچنین برخورد با مترادف، جمع و مخالف کلمات به افزایش گنجینه لغات او می‌انجامد. خواندن جملات نیز او را در روان‌خوانی و درک مطلب یاری می‌کند. در این روند، مقایسه‌ای بین دانش‌آموزان در یافتن کلمات صورت نمی‌گیرد و انجام کار به عنوان تکلیف نخواهد بود.»

اولیا کتاب را بررسی کردند. گروهی خوشحال و عده‌ای هم با دیده تردید به کلیت موضوع نگاه می‌کردند. نظرات متفاوت بود:

- دانش‌آموز می‌تواند از اینترنت برای یافتن کلمات استفاده کند.

- آیا وجود فرهنگ لغت‌هایی مانند عمید و معین کافی نیست؟

- کلیت کار خسته‌کننده است.

اما در مجموع به نظر می‌رسید توضیحات من لاقلاً در ابتدای کار، راضی‌کننده

بوده است. عده‌ای اذعان کردند که فقط اعتمادشان به من، به عنوان معلم، آن‌ها را با اجرای طرح همراه ساخته است. در پایان از والدین خواسته شد اگر نظر یا پیشنهادی درباره‌ی اجرای کار دارند ارائه دهند.

روزیکشبه

حضور آقای فوکویا در کلاس من، با تحویل کتاب، معنا یافت. بچه‌ها کتاب‌ها را گرفتند و به آن‌ها اجازه داده شد چند دقیقه‌ای صفحات آن را ورق بزنند. آنچه اهمیت داشت آموزش نحوه استفاده از یک لغت نامه بود. بعد از گذشت دقایقی، از آن‌ها خواستم حالا که لغت نامه‌ها را دیده‌اند، چند واژه را در آن پیدا کنند و بگویند.

- آب
- آتش
- یلدا

برایشان این‌گونه توضیح دادم: «حالا می‌خواهیم کلماتی را در لغت نامه جست‌وجو کنیم؛ این کار نیاز به آموزش دارد و البته پیش‌نیازهایی هم می‌خواهد. دانستن حروف الفبا پیش‌نیاز این کار است. برای پیدا کردن کلمه آب، لازم است ابتدا حرف آ و بعد از آن حرف ب را بیابیم. بالای هر صفحه کتاب سرشناسه‌هایی وجود دارند که به

یافتن سریع‌تر کلمات کمک می‌کنند. آنچه مهم است دانستن ترتیب حروف الفبای فارسی است.»

به نظر می‌رسید دانش‌آموزان مجذوب برچسب زدن در داخل صفحات کتاب شده‌اند و در ابتدای کار توجه کمتری به خواندن معانی و درک آن دارند. لازم بود در ابتدای امر روی این نکته تأکید کنم که باید ترتیب حروف الفبای فارسی حفظ شود. برای همین در ادامه به آن‌ها گفتم: «پس تکلیف ما به این صورت درآمد که حروف الفبا را بنویسید و بخوانید.»

برای یادگیری بهتر، حروف الفبا را به صورت بزرگ روی کاغذ نوشتم و روی دیوار کلاس نصب کردم. برای جذابیت بیشتر کار هم خود دانش‌آموزان حرف‌های توخالی را رنگ کردند. از جمله کارهای دیگری که در این زمینه، در روزهای بعد، ادامه پیدا کرد یافتن کلمات درس فارسی در لغت نامه بود؛ ولی به نظر می‌رسید بهتر است دانش‌آموزان کتاب را در کنار دست خود داشته باشند تا در تمام ساعت‌های کلاس در دسترسشان باشد. در این میان به طور مرتب روی معنی لغت‌ها، خواندن جمله‌های مرتبط با آن‌ها، پیدا کردن مخالف و هم‌خانواده واژه‌ها تأکید می‌کردم.

سؤال بعدی این بود: «چه کاری می‌توان

برای املای کلمات کرد؟» آموزش دوباره هجی کلمات روش مفیدی برای نوشتن درست املای کلمات بود. دانش‌آموزان در پایه اول ابتدایی با هجی کردن آشنا شده بودند. فراموش کردن نام الفبایی حروف، آن‌ها را در نوشتن املای کلمات به اشتباه می‌انداخت؛ پس اگر می‌آموختند کلمات را با نام الفبایی حروف هجی کنند، در پیشرفت کار تأثیرگذار بود. مثلاً:

غفلت: غ، ف، ل، ت ← عَین، ف، لام، ت

نظم: ن، ظ، م ← نون، ظا، میم
پس در ابتدا دانش‌آموزان حروف کلمه‌ای را می‌نوشتند، بعد هجی می‌کردند، سپس به دنبال آن کلمه در لغت نامه می‌گشتند.

دانش‌آموزانی که ترتیب حروف را می‌دانستند در جست‌وجو از سایرین پیشی می‌گرفتند. توجه به سرشناسه‌ها نیز برای کمک به آن‌ها بسیار تعیین‌کننده بود.

روز دوشنبه

باز هم روز دوشنبه است. زنگ علوم است و درس «فسیل چیست؟» چند نفری به سرعت به دنبال معنی آن می‌گردند.

- خانم، سنگواره.

لغت نامه‌هایی که آقای فوکویا در ژاپن با بچه‌ها کار کرده است

نظروالدین

- برخی از والدین اذعان داشتند: - روخوانی دانش‌آموزان نسبت به گذشته بهتر شده است.
- درک آن‌ها از کلمه و مفهوم آن گسترش یافته است.
- ارتباط برقرار کردن بین کلمات و تشخیص هم‌خانواده برایشان افزایش یافته است.
- جست‌وجوی کلمات با شکلی که لغت‌نامه دارد جذاب و روحیه جست‌وجوی را در دانش‌آموزان افزایش داده است. □

۸. داشتن مرجعی برای یافتن معنی کلمات و کمک به بیان آن‌ها؛
۹. جمع‌آوری کلمات توسط دانش‌آموزان؛
۱۰. تقویت روحیه جست‌وجوی دانش‌آموزان؛
۱۱. یافتن تعداد لغت‌های بیشتر از یک مبحث درسی در مقایسه با دانش‌آموزان هم‌پایه (افزایش دایره لغات)؛
۱۲. اطمینان یافتن از معنای صحیح یک کلمه و کمک به دانش‌آموز در به‌خاطر سپاری معنای آن کلمه؛
۱۳. بیان معنی کلمات به صورت جمله یا عبارت و سعی در یادگیری آن کلمات.

- چه جالب! پس میان فسیل و سنگ‌ها می‌تواند ارتباطی وجود داشته باشد. (وجود لغت‌نامه می‌تواند در آموزش مفاهیم سایر درس‌ها مانند علوم، اجتماعی و حتی ریاضی هم تأثیرگذار باشد.)

یک ماهی از استفاده دانش‌آموزان از لغت‌نامه می‌گذرد. علاقه آن‌ها به یافتن کلمات جدید افزایش یافته است. در خواندن جملات هم دقت بیشتری می‌کنند و آن‌ها را بهتر می‌خوانند. سرعتشان در یافتن کلمات و معنی آن‌ها هم بیشتر شده است. به‌گونه‌ای که پیش از من و پیش از من به یافتن کلمات علاقه نشان می‌دهند. می‌دانند که باید معنی کلمات را بخوانند و این بار به مخالف، جمع و ... نیز دقیق‌تر توجه می‌کنند.

دانش‌آموزان دیده‌اند که در پرانتز کنار کلمات واژه‌های «اسم، قید، فعل، صفت و ...» نوشته شده است؛ پس کم‌کم به اهمیت نقش کلمات در جمله نیز پی خواهند برد. هنوز عده معدودی علاقه‌ای به یافتن کلمات نشان نمی‌دهند.

دستاوردهای این طرح از نگاه معلم

۱. آگاهی از روش شناخت معنا و مفهوم کلمات و عادت به مراجعه به لغت‌نامه؛
۲. کمک به تعمیق و تسریع یادگیری؛
۳. کمک به خواندن درست و دریافت درست مفهوم جمله، عبارت، بند و متن؛
۴. توسعه مهارت خواندن؛
۵. یادآوری هجی کلمات و تکرار نام الفبایی حرف‌ها و یافتن و تمیزدادن حرف‌های متناظر که منتهی به درست‌نویسی می‌شود؛
۶. سنجش درستی معنای کلماتی که از قبل می‌دانستند با معیار مناسب (لغت‌نامه)؛
۷. تشخیص کاربرد کلمات مشابه در جمله، مثلاً کاربرد واژه فرهنگ به معنای فرهنگ لغت یا فرهنگ یک مردم؛

